

in criminal proceedings have been studied. It was established that the scientific community perceived the described novellas of the Communist Party of Ukraine quite negatively.

It is emphasized that law enforcement practice still found ways to use specialist's conclusions in evidence in criminal proceedings. Most often, such procedural sources of evidence are used during pre-trial investigation and trial of the acts provided for in Part 1 of Art. 111-1, Art. 125, 126, 436-2 of the Criminal Code of Ukraine. It has been found that local courts give such documents a different assessment: in some cases they take them into account when justifying their decisions, in others they consider them inadmissible and exclude them from the list of evidence.

Based on the study of judicial and investigative practice, the opinions of scientists and law enforcement officers, it is proposed to make changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine to allow the use of specialist's conclusions in criminal proceedings regarding all types of criminal offenses (both misdemeanors and crimes), and to clearly establish that the conclusions of an expert have a higher evidentiary value strength compared to the specialist's conclusions. It is predicted that the proposed provisions will allow in non-conflict situations to significantly speed up and simplify criminal proceedings not only for criminal misdemeanors, but also for crimes.

Keywords: criminal proceedings, special knowledge, specialist, expert, specialist's conclusion, forensic examination, expert's conclusion.

DOI: 10.33766/2786-9156.106.2.106-117

УДК: 343.231

Мірошниченко С. О., аспірантка кафедри кримінального права

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, Україна)

e-mail: svtlanamir07@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2837-5544>

ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ ЯК ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Статтю присвячено дослідженню проблеми протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення та її видам. Незважаючи на зростаючу актуальність цього питання та численні дискусії навколо нього, воно залишається малодослідженим і дискусійним серед учених.

Наведено перелік існуючих підходів до розуміння протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення, а також виділено вже усталені її види в межах кожного підходу. У результаті аналізу запропоновано власне поняття протиправності діяння, а також наведено її види. У роботі було розглянуто та проаналізовано поняття кримінально-правового регулювання та кримінально-правових заборон, що є підґрунтям для розуміння протиправності діяння, як однієї з ключових ознак кримінального правопорушення. Зазначено, що в Кримінальному кодексі України (далі – КК) 2001 року не була закріплена така ознака, як протиправність діяння, унаслідок чого це поняття набуло ще більшої дискусивності після набуття чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення

досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». На основі аналізу наукової літератури та законодавства визначено ключові аспекти та особливості розуміння протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення та її видів, а також доведено, що проаналізована ознака є обов'язковою ознакою всіх правопорушень. Наведено приклади видів протиправності діяння в конкретних кримінальних правопорушеннях. Указано про перспективи подальших наукових досліджень, а також сформульовано пропозиції щодо можливого внесення змін до законодавчих актів. Дослідження висвітлює актуальність проблеми та сприяє розумінню сутності протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення і виділення нових її видів та їх обґрунтування.

Ключові слова: кримінальне право України, кримінально-правове регулювання, кримінально-правові відносини, кримінальне правопорушення, кримінально-правові заборони, протиправність діяння.

Постановка проблеми. Поняття протиправності діяння як однієї з ознак кримінального правопорушення на сьогодні є актуальним і викликає чимало дискусій між науковцями. Існують два основних підходи до розуміння протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення. Відповідно до першого з них, протиправність діяння необхідно розуміти саме як його кримінальну протиправність, тобто як передбаченість такого діяння в КК у ролі кримінального правопорушення [1, с. 23-25]. Другий підхід пов'язує протиправність діяння з порушенням ним заборон, які передбачені законом чи іншим джерелом права, якщо таке порушення містить склад кримінального правопорушення [2, с. 160-162]. У зв'язку із відсутністю єдиного погляду на зазначене питання, а також наявність розбіжностей у розумінні протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення та необґрунтоване виділення її видів, пропонується розробити та аргументувати власне поняття протиправності діяння та поділ її на види.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти поняття протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення та виділення окремих її видів неодноразово піддавались ґрунтовним дослідженням великої кількості науковців. Цим питанням присвячені публікації таких українських дослідників, як: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко, П. П. Андрушко, М. І. Панов та деяких інших. Проте, на сьогодні проблема розуміння протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення є недостатньо дослідженою і тому залишається актуальною.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення змісту протиправності діяння, як ознаки кримінального правопорушення, та виділення її видів.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж досліджувати основне питання – протиправність діяння як ознаку кримінального правопорушення та її види, необхідно звернутися до проблеми, що саме регулює кримінальне право й що становить об'єкт і предмет такого регулювання. Безпосередньо через з'ясування цих загальних категорій вбачається можливість з'ясувати часткове поняття – протиправність діяння як ознаку кримінального правопорушення.

Правове регулювання – це упорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою юридичних засобів [3, с. 136]. Правове регулювання має свій об'єкт і предмет. Об'єктом правового регулювання є деперсоніфіковані, типізовані та масовидні суспільні відносини. Предметом же є конкретні, індивідуалізовані, персоніфіковані правовідносини, впорядкування яких здійснюється за допомогою юридичних засобів.

З огляду на таке розуміння загального поняття правового регулювання, його об'єкта та предмета, можна визначити зміст кримінально-правового регулювання, а також його об'єкт та предмет. Суспільні відносини, які не виходять за встановлені межі, підлягають правовому регулюванню галузями приватного та публічного права, але лише до того моменту, поки таке регулювання забезпечує правопорядок у певній сфері. Проте, коли порушено правопорядок, тобто суб'єкт права виходить за межі, встановлені приватним чи публічним правом, то він підлягає юридичній відповідальності. У випадку, коли такий вихід за межі містить склад кримінального правопорушення, особа підлягає кримінальній відповідальності, застосування якої регулюється кримінальним правом.

У науці кримінального права існують два основних підходи до розуміння кримінально-правового регулювання. Перший підхід полягає в тому, що кримінальне право регулює суспільні відносини, які складаються між особами, які вчинили кримінальні правопорушення, і державою, в особі уповноважених органів, які повноважні обмежувати права і свободи осіб, у зв'язку із вчиненням ними кримінальних правопорушень. Як зазначає Ю. В. Баулін: «Кримінально-правове регулювання можна визначити як урегульовану кримінальним правом діяльність держави щодо застосування кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру до осіб, які вчиняють злочини [4, с. 24]». Такої ж позиції притримується і Ю. А. Пономаренко, зауважуючи: «Кримінальне право регулює виключно ті суспільні відносини, у яких держава здійснює діяльність щодо поводження з особами, що вчинили злочини, і не регулює жодних інших суспільних відносин [5, с. 153]».

Другий підхід полягає в тому, що кримінальне право регулює два види суспільних відносин:

1) ті, які складаються між державою та особами, які вчиняють кримінальні правопорушення;

2) ті, що складаються між державою й особами, які не вчиняють кримінальних правопорушень, а саме суспільні відносини із запобігання кримінальним правопорушенням. Проте, запобігання кримінальним правопорушенням здійснюється не через кримінально-правове регулювання, а шляхом кримінально-правового впливу за допомогою не юридичних засобів на свідомість, завдяки чому особа утримується від вчинення кримінальних правопорушень [6, с. 373].

Ми є прихильниками першого підходу, відповідно до якого об'єктом кримінально-правового регулювання є суспільні відносини між державою і особами, які вчиняють кримінальні правопорушення. У межах цих суспільних

відносин кримінальне право регулює поведінку уповноважених органів держави (перш за все, суду) через надання їм повноважень для обмеження прав і свобод тих осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення.

У досліджуваному нами питанні важливе місце посідає поняття кримінального правопорушення, як юридичного факту, що породжує правовідносини між державою й особою, яка його вчинила. Для його визначення знову звернемося до методу з'ясування конкретного через загальне. Такою загальною категорією виступає правопорушення в цілому. Відповідно до загальновизнаного поняття, під правопорушенням слід розуміти протиправне, соціально шкідливе, винне діяння деліктоздатної особи, яке тягне для неї негативні наслідки застосування державно-правового примусу у формі юридичної відповідальності певного виду та міри [3, с. 323]. До ознак правопорушення відносять: суспільну шкідливість діяння, його протиправність, зовнішній прояв вчиненого діяння у формі дії чи бездіяльності, винуватість особи, а також настання негативних юридичних наслідків. Тобто, для того щоб певне діяння розглядалося як правопорушення, воно має відповідати цим ознакам. З огляду на наведене вище поняття правопорушення і його ознаки, необхідно з'ясувати поняття кримінального правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст.11 КК України, «кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Найбільший акцент у своєму дослідженні ми робимо на ознаку протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення. Зауважимо, що КК 2001 року в первинній редакції не містив ознаки протиправності кримінального правопорушення, лише Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» до КК було введено поняття кримінальної протиправності діяння, під якою необхідно розуміти передбаченість Кримінальним кодексом певного діяння як кримінального правопорушення.

Як раніше було зазначено, протиправність, як ознака кримінального правопорушення, відображає порушення певним суб'єктом вимог правопорядку. Посягаючи на суспільні відносини, які регулюються правом, особа порушує встановлений у суспільстві правопорядок, тобто вчиняє такі діяння, які є протиправними, суспільно небезпечними і відповідають певному складу кримінального правопорушення, передбаченому законом [7, с. 124]. Таким чином, протиправність діяння необхідно розуміти як його невідповідність нормам існуючого правопорядку, тобто позитивному регулюванню суспільних відносин приватним чи публічним правом.

Безпосередньо в словосполученні «протиправне діяння» відображається те, що таке діяння вчинене всупереч праву. Воно спіричиняє шкоду людині, суспільству і державі. Посягаючи на такі цінності, особа діє не правомірно, а навпаки, проти права. Проте, таке посягання може відбуватися шляхом вчинення правопорушення, а може й іншим способом – через об'єктивно-протиправне діяння. Ознака протиправності є загальною для цих двох видів діянь (Таблиця).

Таблиця

Протиправне діяння	
Об'єктивно-суб'єктивне діяння (правопорушення)	Об'єктивно-протиправне діяння
Протиправне Обов'язковими складовими є об'єктивна сторона; суб'єктивна сторона	Протиправне Відсутня суб'єктивна сторона, бо ді- яння вчиняється без вини. Діяння про-типравне лише об'єктивно. Зовнішня схожість із

Під об'єктивно-протиправним діянням розуміють невинувате, суспільно-шкідливе, протиправне діяння (дію або бездіяльність) особи, яке тягне застосування до неї примусових юридичних заходів, а в спеціально передбачених законом випадках – застосування міри юридичної відповідальності. Об'єктивно-протиправне діяння лише зовні схоже із правопорушенням. Воно є нетиповою формою протиправного діяння, має схожі із правопорушенням риси, такі як протиправність і суспільна шкідливість, але має специфічно виражений склад і правові наслідки [3, с. 334].

У науці кримінального права сформувалися два підходи до розуміння протиправності як ознаки кримінального правопорушення. Відповідно до першого підходу, прибічниками якого є, наприклад, В. І. Борисов, П. П. Андрушко, С. О. Харитонов та В. М. Киричко, протиправність полягає в передбаченості діяння в кримінальному законі саме як кримінального правопорушення, тобто є кримінально-протиправним. Науковці, які поділяють таке розуміння, вважають, що особа, яка вчинює кримінальне правопорушення, порушує правові заборони, які містяться безпосередньо в КК. Прибічники цього підходу зазначають, що, відповідно до такого розуміння протиправності, існують два її різновиди: пряма (безпосередня) та змішана. Під прямою (безпосередньою) протиправністю розуміють заборону конкретної дії (бездіяльності) кримінальним законом, незалежно від того, чи заборонена вона також нормами інших галузей права, тобто, перш за все, діяння має бути заборонено в КК, що полягає в передбаченості діяння КК. Наприклад, як зауважує В.М. Киричко, саме ст. 199 КК України забороняє виготовляти підроблені гроші [8, с. 197]. Під змішаною протиправністю розуміють заборону діяння в кримінальному законі у зв'язку з тим; що воно визнане протиправним нормами інших галузей права. Тобто, заборона на вчинення конкретного діяння знаходиться як поза межами Кримінального кодексу, так і в ньому безпосередньо. Найчастіше до таких видів діянь зі змішаною протиправністю належать ті кримінальні правопорушення, які порушують спеціальні правила та норми інших галузей права [9, с. 185].

Відповідно до другого підходу, під протиправністю діяння як ознакою кримінального правопорушення розуміється порушення заборон, які передбачені законом або іншим джерелом права. Відображенням цієї позиції є положення ст. 2.1.1. проєкту Кримінального кодексу України, розробленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права, у якій закріплене таке визначення

кримінального правопорушення: «Кримінальним правопорушенням є протиправне діяння, яке відповідає складу злочину чи проступку, передбаченого цим Кодексом». У ст. 2.1.2. закріплено поняття протиправності діяння, відповідно до якої: «Протиправним є діяння, яке порушує заборону, передбачену законом чи іншим джерелом права» [10].

Відповідно до цього підходу, протиправність можна класифікувати як загальну та спеціальну. Ми схилиємося до такого підходу і вважаємо, що під загальною протиправністю необхідно розуміти порушення переважної кількості заборон, які містяться не в Кримінальному кодексі. Такі заборони встановлюють межі для нормального співіснування людей, які не можна порушувати, а у випадку їх порушення особа має понести відповідальність відповідно до кримінального закону, якщо таке порушення має ознаки складу кримінального правопорушення. Особа, вчинюючи правопорушення, порушує заборони, передбачені іншими галузями права. Наприклад, вчиняючи вбивство, правопорушник порушує невід'ємне право на життя, яке передбачене не в Кримінальному кодексі, а в Конституції, міжнародних нормативно-правових актах, а також, що є важливим, – у нормах моралі і релігійних вченнях. На підтвердження цього звернемося до визначення, яке було наведено ще К. Біндінгом, про те, що кримінальні закони не містять заборон для громадян щодо вчинення злочину, а передбачають лише санкцію за порушення тих норм, котрі встановлені іншими нормативними актами [11, с. 49]. У цьому ж і виявляється суть протиправності діяння. Держава в особі уповноважених органів правомірна застосувати обмеження до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Це і є її повноваження відреагувати на порушення прав. Нижче наведемо приклад того, що заборони, порушуючи які, особа вчиняє протиправно, знаходяться не в КК, а в інших галузях права.

У ст. 41 Конституції України зазначено: «...Ніхто не може бути протиправно позбавлений права приватної власності. Право приватної власності є непорушним». Загальна Декларація прав людини проголошує в ст. 17: «Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна». Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод передбачає захист власності в ст. 1: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше, як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальним принципам міжнародного права». І, нарешті, Цивільним Кодексом України встановлено в ч. 1 ст. 321 таке: «Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні». Отже, є підстави вважати, що вищезазначеними законодавчими актами визначаються права, які стосуються власності, і заборони на їх порушення. У випадку посягання на право власності наявне порушення заборони, закріпленої за межами кримінального закону, і встановлення відповідальності за таке посягання. Держава в особі уповноважених органів повинна відреагувати на таке посягання, але лише в межах, які для неї призначені законодавцем. У диспозиції кримінально-правової норми

встановлюються вид і міра повноважної поведінки держави в конкретних випадках. У даному випадку, передбаченому ч. 1 ст. 185 КК України, уповноважений орган повноважний призначити покарання у вигляді штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, враховуючи при цьому загальні вимоги, які містяться в Загальній частині Кримінального Кодексу.

Такий порядок дослідження кримінального правопорушення, на наш погляд, має виконуватись судом під час розгляду справи із зазначенням у мотивувальній частині рішення, яка саме заборона була порушена особою із посилання на конкретні статті інших галузей права, де самі ці заборони містяться.

Другий вид протиправності діяння, як ознака кримінального правопорушення, це спеціальна протиправність. Сутність спеціального виду протиправності полягає в існуванні невеликої кількості заборон у самому КК, що містять своїм адресатом державні органи, які уповноважені відреагувати на вчинення правопорушення. Порушення такої заборони представником держави у кримінально-правових відносинах розглядається як правопорушення. Встановлюючи, яким чином та в яких межах держава може обмежити в правах і свободах осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, забезпечується заборона свавілля уповноважених органів, які діють від імені держави, що є відображенням одного зі складників принципу верховенства права [12]. Тобто, особа діє від імені держави й уповноважена застосувати до правопорушника обмеження, порушивши заборону, яка встановлена для неї в КК, сама вчинює кримінальне правопорушення із спеціальним видом протиправності. Правова основа, на яку спирається обов'язок держави діяти в конкретно визначених межах при призначенні покарання встановлена в ч. 2 ст. 19 Конституції України: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Прикладом кримінального правопорушення зі спеціальним видом протиправності була визнана неконституційною та виключена з КК ст. 375 – «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» [13]. Проте, відсутність статті не означає неможливість ставити питання про відповідальність уповноважених органів державної влади. Спеціальний суб'єкт має підлягати кримінальній відповідальності за порушення заборон, які встановлені саме в КК: наприклад, за такі кримінальні правопорушення: «Зловживання владою або службовим становищем», «Службову недбалість», «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», можливо, навіть і «Службове підроблення».

Окремим видом протиправності діяння, як ознаки кримінального правопорушення, є явна і прихована протиправність. Дана класифікація сформувався на основі дослідження мовних, лінгвістичних конструкцій, за допомогою

яких виражаються заборони й порушення яких є підставою для визначення діяння як протиправного [6].

Отже, до протиправних діянь із явним видом протиправності можна додати ті, які містять у своїх приписах такі мовні конструкції:

- «забороняється» (наприклад, ч. 6 ст. 17 Конституції України: «На території України *забороняється* створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом»);

- «заборонено» (наприклад, ч. 4 ст. 3 КК України: «Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено»);

- «не може» (наприклад, ч. 1 ст. 29 Конституції України: «Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом»);

- «не допускається» (наприклад, ч. 2 ст. 91 КК України: «Зняття судимості до закінчення строків, зазначених у статті 89 цього Кодексу, не допускається у випадках засудження за умисні тяжкі та особливо тяжкі, а також корупційні кримінальні правопорушення або кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією»);

- «не має права» (наприклад, ч. 1 ст. 69 КК України: «У цьому випадку суд не має права призначити покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої для такого виду покарання в Загальній частині цього Кодексу»).

До кримінальних правопорушень із неявним (прихованим) видом протиправності можна віднести ті, які зазначені із використанням таких мовних конструкцій:

- «зобов'язаний» (наприклад, ст. 67 Конституції України: «Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом»);

- «повинен» (наприклад, ч. 2 ст. 71 КК України: «При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, не повинен перевищувати п'ятнадцяти років, а у випадку, якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є особливо тяжким злочином, загальний строк позбавлення волі може бути більшим п'ятнадцяти років, але не повинен перевищувати двадцяти п'яти років»);

- «має бути» (наприклад, ч. 4 ст. 71 КК України: «Остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за нове кримінальне правопорушення, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком»).

Отже, відповідно до мовних конструкцій, які виражають явну і приховану види протиправності діяння, як ознаки кримінального правопорушення, і, проаналізувавши вище загальну та спеціальну протиправність, доходимо висновку, що як явна, так і прихована види протиправності можуть відображатися у кримінальних правопорушеннях із загальним видом протиправності діяння, так і в спеціальних видах такої протиправності.

Висновки. Із вищезазначеного дослідження випливає таке.

По-перше, протиправність є обов'язковою ознакою всіх правопорушень, у тому числі кримінальних.

По-друге, більшість діянь визнаються кримінальними правопорушеннями у зв'язку з тим, що вони порушують заборону, яка міститься в некримінальному законі.

У статті запропоновано наступні види протиправності діяння як ознаки кримінального правопорушення: загальна та спеціальна протиправність, а також окремо виділено кримінальні правопорушення із явною та прихованою протиправністю. Критеріями класифікації для вищезазначених видів протиправності діяння є місцезнаходження заборон, які порушуються особою при вчиненні кримінального правопорушення. Поняття заборон і є ключовим для розуміння сутності протиправності діяння. Кримінальні правопорушення із явною та прихованою протиправністю можна поділити відповідно до мовних конструкцій, якими виражені такі кримінальні правопорушення в КК України.

По-третє, для деяких кримінальних правопорушень характерно те, що їх суб'єктами є уповноважені посадові особи кримінальної юстиції, які порушують заборони, передбачені в КК. Тому при кваліфікації кримінального правопорушення завжди необхідно робити посилання на ту заборону, яка була порушена, унаслідок чого вчинене діяння набуває ознак протиправного.

Перспективою подальших наукових досліджень є продовження аналізу розглянутого питання протиправності діяння в працях українських та зарубіжних дослідників і формулювання пропозицій щодо можливого внесення змін до законодавства. Вважаємо за необхідне розробити єдине поняття протиправності діяння, як ознаки кримінального правопорушення, з обов'язковим включенням його до конкретної статті КК України.

Використані джерела:

1. Панов М. І. Кримінальне правопорушення та його види. Лекція. Харків: Право, 2019. 52 с.
2. Binding K. Normen und ihre ubertretung. - Ersten Band – Leipzig, 1922.
3. Петришин О. В. Загальна теорія права: підручник. Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.; За ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
4. Баулін Ю. В. Кримінально-правове регулювання: основні проблеми. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18-19 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. С. 23-28.
5. Пономаренко Ю. А. Що і як регулює кримінальне право? *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18-19 жовтня 2018 року). Харків, 2018. С. 149-153.
6. Серпак О. В. Кримінально-правові заборони. *Юридичний Науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 372-379. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/86>.
7. Репа С. О. Протиправність як ознака злочину (основні підходи до розуміння). *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали Міжн. наук.-практ. конференції. Запоріжжя, 2019. С. 122-124.
8. Киричко В. М. Про особливості кримінально-правових заборон та їх значення для регулювання суспільних відносин і застосування Кримінального кодексу України. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18-19 жовтня 2018 року). Харків, 2018. С. 193-197.

9. Борисов В., Пащенко О. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3 (42). С. 180-190. Харків: Право.

10. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проєкту (станом на 25.02.2024р.) URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kon-trol-nuy-tекst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>. (дата звернення: 22.04.2024)

11. Пономаренко Ю. А. Щодо змісту протиправності як ознаки кримінального правопорушення. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. № 39. С. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2020-39-46>.

12. Баулін Ю. В. Принцип верховенства права у кримінально-правовому вимірі. *Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 17-19 жовтня 2019 р.)*. Харків, 2019. С. 109-113.

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 375 ККУ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>. (дата звернення: 22.04.2024)

References:

1. Panov, M. (2019) Kryminalne pravoporushennia ta yoho vydy. Lektssiia. Kharkiv. [in Ukrainian]

2. Binding, K. (1922) Normen und ihre Übertretung. – Erster Band – Leipzig. [in German].

3. Petryshyn, O. (2020) Zahalna teoriia prava: pidruchnyk. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

4. Baulin, Yu. (2018) Kryminalno-pravove rehuliuвання: osnovni problemy. *Kryminalno-pravove rehuliuвання ta zabezpechennia yoho efektyvnosti: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 18-19 zhovtnia 2018 r.)*. – Criminal law regulation: main problems. Criminal law regulation and ensuring its effectiveness: materials of the International science and practice conf. (Kharkiv, October 18-19, 2018), 23-28. [in Ukrainian]

5. Ponomarenko, Yu. (2018) Shcho i yak rehuliuє kryminalne pravo? *Kryminalno-pravove rehuliuвання ta zabezpechennia yoho efektyvnosti: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 18-19 zhovtnia 2018 r.)*. – Criminal law regulation: main problems. Criminal law regulation and ensuring its effectiveness: materials of the International science and practice conf. (Kharkiv, October 18-19, 2018), 149–153. [in Ukrainian]

6. Serpak, O. (2023) Kryminalno-pravovi zaborony. *Yurydychnyi Naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal Scientific Electronic Journal*, 8, 372-379. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/86>. [in Ukrainian].

7. Repa, S. (2019) Protypravnist yak oznaka zlochyну (osnovni pidkhody do rozuminnia). *Yurydychni nauky: problemy ta perspektyvy: materialy Mizhn. nauk.-prakt. Konferentsii. Zaporizhzhia, Legal sciences: problems and prospects: materials of the Inter. science and practice conferences*, 122-124. [in Ukrainian]

8. Kyrychko, V. (2018) Pro osoblyvosti kryminalno-pravovykh zaboron ta yikh znachennia dlia rehuliuвання suspilnykh vidnosyn i zastosuvannia Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. *Kryminalno-pravove rehuliuвання ta zabezpechennia yoho efektyvnosti: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 18-19 zhovtnia 2018 r.)* - Criminal law regulation: main problems. Criminal law regulation and ensuring its effectiveness: materials of the International science and practice conf. (Kharkiv, October 18-19, 2018), 193-197. [in Ukrainian]

9. Borysov, V., Pashchenko, O. (2005) Do pyttannya pro sutnist kryminalno-pravovoi kharakterystyky zlochyniv. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy - Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 3 (42), 180-190. [in Ukrainian]

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Kontrolnyi tekst proektu (stanom na 25.02.2024r.). N. d. N. p. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>. [in Ukrainian]

11. Ponomarenko, Yu. (2020) Shchodo zmistu protypravnoosti yak oznaky kryminalnoho pravoporushennia. *Pyttannya borotby zi zlochynnistiu - Issues of Combating Crime*, 39, 46-53. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2020-39-46>. [in Ukrainian]

12. Baulin, Yu. (2019) Pryntsyp verkhovenstva prava u kryminalno-pravovomu vymiri. *Kontseptualni zasady novoi redaktsii Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: materialy mizhnar. nauk. konf. - Conceptual principles of the new edition of the Criminal Code of Ukraine: materials of the International of science conf. (Kharkov, October 17-19, 2019)*, 109-113. [in Ukrainian]

13. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Art. 375 KKV. N. d. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 25.04.2024

Miroshnychenko S., *Postgraduate student at the Department of Criminal Law, Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine).*

UNLAWFULNESS OF ACTION AS A SIGN OF A CRIMINAL OFFENSE: CONCEPT AND TYPES

The article is dedicated to studying the unlawfulness of an act as a characteristic of a criminal offense and its types. Despite the growing relevance of this issue and numerous discussions surrounding it, it remains under-researched and contentious among scholars.

The article presents various approaches to understanding the unlawfulness of an act as a characteristic of a criminal offense and identifies established types within each approach. As a result of the analysis, a new concept of the unlawfulness of an act is proposed, along with its types. The study examines and analyzes the concepts of criminal-legal regulation and criminal-legal prohibitions, forming the basis for understanding the unlawfulness of an act as a key characteristic of a criminal offense. It is noted that the 2001 Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CC) did not enshrine such a characteristic as the unlawfulness of an act, leading to increased controversy regarding this concept after the enactment of the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Simplification of Pre-Trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses."

Based on the analysis of scientific literature and legislation, the key aspects and features of understanding the unlawfulness of an act as a characteristic of a criminal offense and its types are identified. It is also proven that the analyzed characteristic is a mandatory feature of all offenses. Examples of the types of unlawfulness of an act in specific criminal offenses are provided. The prospects for further scientific research are indicated, and proposals for possible amendments to legislative acts are formulated. The study highlights the relevance of the issue and contributes to understanding the essence of the unlawfulness of an act as a

characteristic of a criminal offense, as well as the identification and justification of new types of unlawfulness.

Keywords: Criminal law of Ukraine, criminal law regulation, criminal law relations, criminal offense, criminal prohibitions, unlawfulness.

DOI: 10.33766/2786-9156.106.2.117-126

УДК: 343.352:343.21(477)

Мішура М. В., аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

e-mail: kmovcan89@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-4312-1378>

ВИНА В СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 369-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті встановлено, що для складу злочину, передбаченого статтею 369-2 Кримінального кодексу України, характерний прямиий умисел. Наведено аргументи на користь такої позиції. Спростовано твердження вчених про можливість вчинення злочинного впливу з непрямим умислом через належність його до злочинів з формальним складом, у яких ставлення до наслідків необов'язкове, оскільки вони перебувають за межами складу кримінального правопорушення. Наголошено у зв'язку з цим на недоліках дефініції як вини, так і прямого умислу у статтях 23, 24 Кримінального кодексу України, а також звернено увагу на більш досконалі визначення цих понять у проекті Кримінального кодексу України.

Розкрито інтелектуальний та вольовий моменти «корупційного» умислу в діях суб'єктів «активного» та «пасивного» зловживання впливом. Зокрема, встановлено, що для усвідомлення ознак, що характеризують об'єкт цього злочину, необхідно, щоб особа розуміла, що своєю поведінкою вона посягає на ustaleni в суспільстві публічні відносини, а отже, розуміє суспільно небезпечний характер вчиненого діяння, заподіяння чи можливість заподіяння шкоди нормальній, правильній роботі органів державної влади та місцевого самоврядування як безпосередньому основному об'єкту кримінального правопорушення (винний усвідомлює, що порушує («обходить») установлений державою порядок ухвалення офіційних рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), а також авторитету, правосуддя, праву власності тощо як безпосереднім додатковим об'єктам досліджуваного делікту.

Ключові слова: корупційне кримінальне правопорушення, вина, умисел, суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, зловживання впливом, неправомірна вигода, службова особа, особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми. Внутрішній прояв зловживання впливом виражається в ознаках суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення (далі – к. пр.). Як слушно зауважують вчені, суб'єктивна сторона – це внутрішня